

ЕВОЛЮЦІЯ ОСНОВНИХ МЕТОДИЧНИХ ЗАСАД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

ДЕРЕВИЦЬКА Поліна, здобувач вищої освіти
спеціальність 075 Маркетинг
Національний університет «Одеська політехніка»

***Анотація:** У цій роботі досліджено еволюцію основних методичних засад бухгалтерського обліку від емпіричних прийомів до науково обґрунтованої системи. Проаналізовано історичний розвиток ключових елементів методу обліку: рахунків, подвійного запису, документації, інвентаризації, оцінки, калькуляції, балансу та звітності. Встановлено, що розвиток методичних засад відбувався під впливом економічних, правових та технологічних чинників, а сучасний етап характеризується гармонізацією облікових стандартів та цифровізацією облікових процесів.*

***Ключові слова:** бухгалтерський облік, методичні засади обліку, рахунки, подвійний запис, документація, інвентаризація, оцінка, калькуляція, баланс, звітність, еволюція обліку.*

Бухгалтерський облік пройшов тривалий шлях від простого ремесла до науки. Професор О.М. Галаган систематизував облікові теорії XV-XX століть як «золоту епоху», коли застосування наукових методів спостереження, класифікації, дедукції та індукції перетворило емпіричні прийоми у науково обґрунтовану систему. Рахункові теорії надали принципове обґрунтування технічним прийомам, перетворивши рахівництво з ремесла у мистецтво, а згодом – у науку [1].

Рахунки як основна категорія обліку еволюціонували від простих записів до складних систематизованих структур. Я.В. Соколов відзначав, що майже у всіх мовах назва облікової справи походить від носія даних – книги або від рахунка [2]. Розвиток планів рахунків відображав зростання складності економічних відносин та потреб систематизації облікової інформації [1].

Подвійний запис став революційним етапом у розвитку облікової методології. Трактат Луки Пачолі "Про рахунки та записи" (1494 р.) заклав основи подвійної бухгалтерії [1]. Завдяки винайденню книгодрукування у 1468 році праця Пачолі була популяризована в провідних європейських країнах – Німеччині, Нідерландах, Англії, Іспанії. Подвійна бухгалтерія набула розвитку в колоніальних корпоративних структурах, які з другої половини XVII століття почали публікувати баланси [3].

Документація пройшла шлях від перших реєстрів у країнах Стародавнього світу до сучасних електронних форм. Для історії обліку до половини XV століття значення мають торгові книги голландської фірми Вікован-Гельдерсен (1367-1408 рр.), книги А. Фуггера (1413-1427 рр.) та О. Руланда (1444-1463 рр.) [3]. Документація в працях учених світових облікових шкіл розглядалася як основа достовірності облікової інформації [1].

Інвентаризація як елемент методу обліку систематизована в трактаті Пачолі через поняття "інвентар", "інвентарний опис" та "інвентаризація" [1]. Ж. Саварі у праці "Досконалий купець" (1672 р.) вперше спробував регламентувати процедуру обов'язкового складання балансу як елемента інвентаризаційного опису [3].

Оцінка в обліку еволюціонувала від простих вартісних вимірів до сучасних концепцій справедливої вартості. Німецький закон 1884 року вже прописував процедурні аспекти оцінки статей балансу – історичну, первісну, залишкову вартість, що стало передумовою консервативної облікової моделі [3]. Сучасні підходи до оцінки відображають концепції міжнародних стандартів фінансової звітності [1].

Калькуляція як елемент методу обліку виникла з розвитком виробничих відносин та необхідністю визначення собівартості продукції. Вчені різних облікових шкіл розглядали калькуляцію в контексті управлінського обліку, розробляючи методології для різних галузей економіки [1].

Баланс пройшов шлях від простих інвентарних описів у Стародавній Греції та Римі до основної форми звітності. У XVIII столітті в статuti європейських компаній включаються вимоги щодо регулярності складання звітності та її затвердження зборами акціонерів. У Великобританії "Акт про акціонерні компанії" (1844 р.) вперше в Європі регламентував процедуру складання балансу та його перевірку. Французький закон про товариства (1867 р.) передбачав щорічне складання балансу, його структурні складові та надання державним органам [3].

Звітність від перших форм у країнах Стародавнього світу трансформувалася у комплексну систему інформування користувачів. Публічна звітність корпоративних структур з середини XVIII століття стала невід'ємною складовою діяльності фінансових ринків. Німецький Торговий кодекс (1897 р.) вимагав складання інвентаризаційного опису та балансу не тільки щороку, а й за підсумками кожного виробничого циклу [3].

Облікова система завжди виступала основним джерелом інформації для прийняття рішень у корпоративних структурах. Затримки у поданні балансів викликали підозри щодо достовірності даних, внаслідок чого облік став об'єктом внутрішньокорпоративного та державного регулювання [3].

Еволюція методичних засад бухгалтерського обліку відображає трансформацію від емпіричних прийомів до науково обґрунтованої системи під впливом економічних, правових та технологічних чинників. Сучасний етап характеризується інтеграцією національних систем у глобальний простір через гармонізацію стандартів та впровадження цифрових технологій.

Література

1. Пасько Т.О. Історія бухгалтерського обліку: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. Суми: ВТД „Університетська книга”, 2009. 141 с.
2. Жук В.М. Розвиток теорії бухгалтерського обліку: інституціональний аспект: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. 408 с.
3. Царук Василь. Історичні засади розвитку бухгалтерського обліку як елемента системи корпоративного управління. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 15-25.

Annotation: *This paper explores the evolution of the fundamental methodological principles of accounting from empirical techniques to a scientifically grounded system. The historical development of key elements of the accounting method is analyzed, including accounts, double-entry bookkeeping, documentation, inventory, valuation, cost calculation, balance sheet, and reporting. It is established that the development of methodological principles was influenced by economic, legal, and technological factors, while the modern stage is characterized by the harmonization of accounting standards and the digitalization of accounting processes.*

Keywords: *accounting, methodological principles of accounting, accounts, double-entry bookkeeping, documentation, inventory, valuation, cost calculation, balance sheet, evolution of accounting.*

Науковий керівник – СЕЛІВАНОВА Наталя,
канд. екон. наук, доцент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса